27.5.2025 YVV/1030/2025

Eduskunnan lakivaliokunta
LaV@eduskunta.fi

Yhdenvertaisuusvaltuutetun lausunto asiasta E 39/2025 vp Valtioneuvoston selvitys: Komission tiedonanto EU:n sisäisen turvallisuuden strategiasta "ProtectEU”

Yhdenvertaisuusvaltuutettu kiittää lakivaliokuntaa mahdollisuudesta lausua käsittelyssä olevasta valtioneuvoston E-kirjelmästä komission strategiasta ”ProtectEU”.

Yleisiä huomioita

Käsittelyssä olevassa komission eurooppalaisen sisäisen turvallisuuden strategiaa koskevassa tiedonannossa on pohjimmiltaan kyse sen eurooppalaisen yhteiskuntajärjestelmän kestävyyden parantamisesta ja suojelemisesta, josta Euroopan unionissa on kyse.

Kuten Suomi perinteisesti on korostanut erityisesti ulko- ja turvallisuuspolitiikassaan, niin myös EU:n perussopimukset perustuvat ymmärrykselle siitä, että turvallisuus on keskinäisriippuvaisessa suhteessa ihmisoikeuksien toteutumiseen. Yhdenvertaisuusvaltuutettu korostaakin, että kaikissa unionin toimissa on huomioitava unionin perusarvot, niin kuin ne on määritelty Lissabonin sopimuksen (SEU) 2 artiklassa:

> *2 artikla*
>
> Unionin perustana olevat arvot ovat ihmisarvon kunnioittaminen, vapaus, kansanvalta, tasa-arvo, oikeusvaltio ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen, vähemmistöihin kuuluvien oikeudet mukaan luettuina. Nämä ovat jäsenvaltioille yhteisiä arvoja yhteiskunnassa, jolle on ominaista moniarvoisuus, syrjimättömyys, suvaitsevaisuus, oikeudenmukaisuus, yhteisvastuu sekä naisten ja miesten tasa-arvo.

Vaikka näiden arvojen toteutuminen luonnollisesti edellyttää yhteiskunnan turvallisuutta laajasti, nämä arvot, sekä EU:n perusoikeuskirjassa määritellyt perusoikeudet, eivät ole alisteisia turvallisuudelle, vaan ne tulee huomioida ja sisällyttää kaikkiin niihin toimiin, joita käsitellään komission strategiassa. Tämän tulee olla täysin selvänä lähtökohtana Suomen kannoissa strategiasta. Yhdenvertaisuutta ja perus- ja ihmisoikeuksia kunnioittava yhteiskunta, jossa myös turvallisuuden sosiaalinen ulottuvuus on huomioitu, luo pohjaa osallisuudelle ja luottamukselle.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu korostaa myös strategiassa esitetyn toimenpidekokonaisuuden perusoikeusherkkyyttä. Vaikka komission tiedonannossa (s. 2) on todettu, että sen ytimessä on oikeusvaltioperiaatteen ja perusoikeuksien kunnioittaminen, ja perusoikeuksien kunnioittaminen on mainittu useassa kohdassa, tiedonanto ei sisällä mitään varsinaisia ehdotuksia tai nostoja perusoikeuksien huomioimiseksi. Esimerkiksi EU:n rajavalvontaviranomaisen Frontex´in roolin vahvistaminen ja sen vahvuuden kasvattaminen 30 000 henkilöön herättää kysymyksiä siitä, miten Frontex voi toiminnallaan tukea perusoikeuslähtöisten rajavalvontakäytäntöjen luomista koko unionin alueelle. Liian usein jäsenvaltioiden rajavalvonnan toimenpiteitä leimaavat kansalaisjärjestöjen ja riippumattomien valvojien toiminnan vaikeuttaminen, läpinäkymättömät käytännöt, ja räikeätkin oikeudenloukkaukset. Unionin yhteisten toimien on välttämätöntä olla muuttamassa näitä toimintatapoja ollakseen uskottavia perusoikeuksien turvaamisen näkökulmasta.

Uhrien oikeudet, ihmiskauppa ja naisiin kohdistuva väkivalta

Rikoksen uhrien oikeuksia ja asemaa pyritään vahvistamaan strategialla, lisäksi laaditaan toimintasuunnitelma lasten suojelemiseksi rikoksilta. Lisäksi komissio esittää uuden EU:n ihmiskaupan vastaisen strategian laatimista. Yhdenvertaisuusvaltuutettu nostaa seuraavassa esiin erityisesti Suomelta tarvittavia toimia, jotka ovat nousseet esille valtuutetun työssä kansallisena ihmiskaupparaportoijana ja naisiin kohdistuvan väkivallan raportoijana.

Valtuutettu pitää perusteltuna strategioiden ja toimintasuunnitelmien laatimista. Ihmiskaupan uhrien sekä muiden rikoksen uhrien oikeuksien toteutumista on edel-

leen vahvistettava konkreettisin tavoin Suomessa. Osana sitä valtuutettu pitää tärkeänä, että Suomi panee täytäntöön EU:n ihmiskauppadirektiivin muutosdirektiivin ((EU) 2024/1712) täysimääräisesti ja kunnianhimoisesti etenkin ihmiskaupan uhrien varhaisen tavoittamisen ja tunnistamisen sekä uhreille tarjottavien erikoistuneiden avun ja tuen osalta. Uhrien oikeuksien turvaaminen kansallisella lainsäädännöllä konkretisoi strategian tavoitteita, jotka muuten voivat jäädä etäälle käytännön tasosta.

Rikolliseen toimintaan pakottaminen on heikosti tunnistettu ihmiskaupan muoto, joka kohdistuu suurissa määrin alaikäisiin. Jos rikolliseen toimintaan pakotettua henkilöä ei tunnisteta, jää hänen hyväksikäyttäjänsä tunnistamatta ja rankaisematta, ihmiskauppaa ehkäisemättä ja uhri saattaa kantaa seuraamukset ilman, että EU:n ihmiskauppadirektiivin (2011/36/EU) 8 artiklan mukaista uhrin syyttämättä tai seuraamuksetta jättämistä on arvioitu. Rikolliseen toimintaan pakottamiseen puuttuminen edellyttää, että viranomaisia koulutetaan hyväksikäytön ja ihmiskaupan tunnistamiseksi. Hyväksikäytön tunnistamista on tehostettava sekä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa että rikosprosessissa, sekä lasten että aikuisten kohdalla.

Tärkeä osa oikeuksien turvaamista on myös naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemistä ja torjumista koskevan direktiivin (1355/2014) saattaminen osaksi kansallista lainsäädäntöä ja paneminen täysimääräisesti täytäntöön. Tähän myös strategiassa kehotetaan. Direktiivi tuo lisävelvoitteita Suomelle muun muassa verkkovälitteisen väkivallan torjuntaan, väkivallan riskinarviointiin sekä väkivallankokijoiden ja heidän lastensa saamaan oikeussuojaan ja palveluihin.

Tietojen jakaminen ja teknologian, kuten tekoälyn käyttö

Strategiaan sisältyy runsaasti toimenpiteitä, joilla pyritään helpottamaan tiedonjakamista, riskinarviointia ja ennakointia jäsenvaltioiden ja unionin instituutioiden kesken. Strategiaan on näkyvästi nostettu esille myös uusien teknologioiden, kuten tekoälyn käyttö. Uusien teknologioiden hyödyntämisellä voidaan edistää perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista, mutta samalla niiden käyttöön liittyvät merkittävät perus- ja ihmisoikeusloukkausten riskit on tunnistettava ja tehokkaasti estettävä.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu korostaa yksityisyyden suojan sekä syrjimättömyyden ja yhdenvertaisuuden merkitystä molemmilla näillä alueilla. Unionin väestön luottamus toimenpiteisiin ja yhteistyöhön jäsenvaltioiden välillä sekä unionin instituutioiden kanssa edellyttää, että kaikessa kehittämistyössä huomioidaan riskit muun muassa syrjintäkiellon loukkauksista, ja että varmistetaan riippumattoman perus- ja ihmisoikeusvalvonnan toimintaedellytykset ja resurssit.

Yhdenvertaisuusvaltuutettu Kristina Stenman

Erityisasiantuntija Joonas Rundgren

Digital PDF Signature / Digitaalinen PDF-allekirjoitus
Joonas Rundgren
Erityisasiantuntija
Yhdenvertaisuusvaltuutettu
joonas.rundgren@oikeus.fi

Digital PDF Signature / Digitaalinen PDF-allekirjoitus
Kristina Stenman
Yhdenvertaisuusvaltuutettu
Yhdenvertaisuusvaltuutettu
kristina.stenman@oikeus.fi